

На нашу думку, слід зазначити, що значна частина правових актів у сфері оподаткування є складною і незрозумілою широкому і різноманітному колу платників податків, дуже багато існує упуštění в податковому законодавстві, суперечностей. Внаслідок цього виникає дуже велика кількість порушників і вона буде збільшуватись, так як існує неспроможність держави врегулювати систему ефективного контролю та виявлення правопорушень. Така політика держави не тільки не створює умов для розвитку економіки, а й мимоволі заганяє платника податків в глухий кут. Можна сказати, що ухилення від сплати податків є реакцією платників на недосконалість норм податкового права і на невідчутність реального, суворого контролю. І відповідно, ми бачимо реальну потребу в створенні простого і дієвого податкового контролю, який буде чітко врегульований окремим законом «Про фінансовий контроль».

Література:

1. Конституція України.
2. Кодекс України про адміністративні правопорушення.
3. Податковий кодекс України.
4. П. Гега, Л. Доля. Основи податкового права : посібник.- К., "Знання" 1998р. с.235.
5. Чиж В.И., Чернякова Т.М., Бондаренко О.В. Налоги и налогообложение в Украине, учебное пособие- Луганск: Издательство ВУГУ. 1999.-С.239.

УДК 631.162

ІНСТИТУАЛІЗАЦІЯ ОБЛІКОВО-ІНФОРМАЦІЙНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ УПРАВЛІННЯ АГРАРНИМИ ПІДПРИЄМСТВАМИ

Журавльова Т.В., аспірант

Таврійський державний агротехнологічний університет

Розвиток і ускладнення господарських процесів зумовлює удосконалення інформаційних технологій та посилення ролі облікової інформації в обґрунтуванні та прийнятті управлінських рішень на всіх рівнях господарювання. Порядок фіксації, накопичення, узагальнення та надання облікових даних користувачам на рівні бухгалтерського обліку підприємств та організацій регламентуються законодавчо-нормативними та розпорядчими документами. Проте формування інформаційних масивів з метою прийняття оперативних та стратегічних рішень наразі не унормовано. У роботі висвітлено проблеми загальнодержавного та внутрішньогосподарського рівнів з регулювання організації обліково-інформаційного забезпечення потреб управління аграрними підприємствами та визначено основні напрями його удосконалення.

In light of the evolution and complexity of business processes, there has been improvement of information technology and the role of accounting information in order to study and decision-making at all levels of management. These fixation, accumulation, summarizing and providing user credentials at accounting firms and organizations regulated by law, regulations and regulatory documents. However, the formation of arrays of information for making operational and strategic decisions is not normalized. The paper highlights the problems of national and internal levels of regulation of accounting and information needs of agricultural enterprises and the basic directions of its improvement.

Постановка проблеми. Бухгалтерський облік – це складний механізм, призначений забезпечити інформацією управлінську систему будь-якого суб'єкта господарювання. Без добре налагодженої системи бухгалтерського обліку неможливе функціонування жодного підприємства, оскільки ефективного господарювання неможливо досягти без належного інформаційного забезпечення та належної організації обліково-інформаційних потоків у відповідності до потреб управлінського персоналу. Тому проблеми удосконалення обліково-інформаційної системи вирішуються як на державному рівні, так і на рівні окремих підприємств. Адже недоліки в організації бухгалтерського обліку зумовлюють затримку в поданні звітної інформації, помітно знижують її якість, а відповідно й якість прийнятих на її основі управлінських рішень. До того ж наявність великих розривів у часі, між моментом одержання бухгалтерської інформації і моментом її використання, перешкоджає підвищенню ефективності діяльності суб'єктів господарювання й вимагає інституційного урегулювання організації обліково-інформаційного забезпечення потреб управління на всіх рівнях.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Протягом останніх років у публікаціях та науково-практичних роботах науковців і здобувачів досить часто порушувалися питання організації бухгалтерського обліку та контролю як у цілому, так і на окремих його ділянках. Проблеми формування системи бухгалтерської служби підприємств, ведення бухгалтерського обліку, висвітлюються у працях таких відомих вчених-економістів а практиків як Ф.Ф.Бутинець, В.М.Жук, М.Я.Дем'яненко, М.І.Лень, В.Г.Лінник, Ю.Я.Лузан, Г.Г.Кірейцев, Н.Малюга, М.Г.Михайлов, В.М.Пархоменко, В.Я.Плаксінко, Л.М.Пісьмаченко, Н.М.Ткаченко, Л.К.Сук та ін. Багато праць присвячено питанням адаптації системи бухгалтерського обліку до вимог сьогодення, пов'язаних з перебудовою економіки України у відповідності до вимог ринкової економіки, появою нових об'єктів обліку, запровадженням національних положень (стандартів) бухгалтерського обліку, які ґрунтуються на міжнародних стандартах. Тут, зокрема, слід відзначити публікації таких авторів як Ф.Ф. Бутинець С.Ф. Голов, В.М. Пархоменко. Є окремі автори праці яких присвячені організації управлінського обліку в промислових та аграрних підприємствах серед яких варто згадати О.С. Бородкіна, Б.І. Валуєва, П.М. Гарасима, М.Я. Дем'яненка, З.В. Задорожного, Г.Г. Кірейцева, М.М. Коцупатрого, М.В. Кужельного, В.Г. Лінника, Т.Г. Маренич, В.Б. Моссаковського, Л.Нападовську, М.С. Пушкаря, В.В. Сопка, Н.Л. Правдюк, П.Т. Саблука, Л.К. Сук, П.Я. Хомина, І.М. Яцишина. Проте, не зважаючи на широкий спектр проблем з організації обліку, що висвітлені у даних роботах вони розглядаються, як правило, з позиції потреб підприємства. Серед наукових праць сьогодення практично відсутні роботи присвячені проблемам удосконалення державного регулювання процесів формування та використання обліково-інформаційного ресурсу аграрних підприємств з урахуванням потреб як внутрішніх, так і зовнішніх користувачів. Поряд з цим, дослідження проблем організації внутрішньогосподарських інформаційних потоків, як правило, не виходить за

інституційні межі управлінського обліку й не враховує можливості його удосконалення, які розкриваються за умови формування облікової політики підприємства в контексті оперативного та стратегічного управління.

Постановка завдання. Метою даної публікації є розкриття специфіки інституалізації обліково-інформаційного забезпечення управління аграрними підприємствами та на цій основі – ключових аспектів здійснення державного регулювання та внутрішньогосподарського регламентування у сфері обліково-інформаційного забезпечення потреб управління аграрними підприємствами, виявлення недоліків та надання пропозицій за даним напрямом організації облікової роботи побудованої. Реалізація поставленої мети визначає зміст роботи, які зводяться до вирішення наступних завдань: розкрити основні аспекти державного регулювання організації бухгалтерського обліку і формування облікової політики аграрних підприємств; висвітлити проблеми формування та використання інформаційної бази про діяльність аграрних підприємств на внутрішньогосподарському рівні; надати пропозиції щодо підвищення ефективності діяльності окремих бухгалтерських інституцій щодо забезпечення потреб управління обліково-інформаційними ресурсами аграрних підприємств та контролю його оперативності, повноти та достовірності.

Виклад основного матеріалу. Державні інституції з метою створення єдиних правил ведення бухгалтерського обліку та складання фінансової звітності здійснює державне регулювання цих питань. Правові засади регулювання організації, ведення бухгалтерського обліку та складання фінансової звітності в Україні визначають укази Президента, закони та відомчі нормативні документи.

Організація єдиної уніфікованої системи господарського обліку перебуває під керівництвом та контролем Кабінету Міністрів України, якому підпорядковуються інші виконавчі органи державної влади. Керівними органами у сфері бухгалтерського обліку є Державний Комітет статистики України, Міністерство фінансів України, та Державне казначейство України, які погоджують між собою усі методичні питання відповідно до організації та ведення бухгалтерського обліку (рис. 1).

На Державний комітет статистики України покладено загальне керівництво господарським обліком та статистикою, він встановлює єдину методологію розрахунку показників, уніфікує форми звітності в Україні, розробляє та затверджує єдині типові форми документів первинного обліку, здійснює загальне керівництво та погодження галузевих питань з організації первинного обліку затвердження спеціальних форм первинних документів.

Міністерство фінансів України здійснює методологічне керівництво бухгалтерським обліком і звітністю; керує розробкою типових Планів рахунків бухгалтерського обліку, розробкою національних стандартів бухгалтерського обліку для підприємств та організацій, що працюють на госпрозрахункових засадах.

Рис. 1. Суб'єкти державного регулювання обліку і звітності аграрних підприємств України (розроблено автором на основі ідеї 15, с. 128)

При цьому питання методології бухгалтерського обліку та фінансової звітності врегульовується Міністерством фінансів України та галузевими міністерствами та відомствам, які відповідно до галузевих особливостей на базі національних положень (стандартів) бухгалтерського обліку розробляють Методичні рекомендації щодо їх застосування. При Міністерстві фінансів України створено Методологічну раду з бухгалтерського обліку, яка складається з висококваліфікованих наукових працівників, спеціалістів міністерств та інших центральних органів, органів виконавчої влади, підприємств, представників громадських організацій, бухгалтерів і аудиторів. Методологічна рада з питань бухгалтерського обліку займається наступними питаннями:

- організацією розробки і розгляду проектів нормативних положень (стандартів) з ведення бухгалтерського обліку і складання фінансової звітності;
- удосконалення організаційних форм і методів бухгалтерського обліку в Україні;
- методологічним забезпеченням впровадження сучасної обчислювальної техніки, збору й обробки обліково-економічної інформації;
- розробленням рекомендацій щодо вдосконалення системи підготовки, перепідготовки та підвищення кваліфікації облікових працівників [13, с. 54].

Регламентацією та методологічним керівництвом організації бухгалтерського обліку аграрних підприємств установ займаються: Науково-методична рада з обліку, звітності та аудиту в АПВ Міністерства аграрної політики України, науковці та практики, що входять до Ради Федерації аудиторів, бухгалтерів і фінансистів АПК України, провідні аграрні ВУЗи України. Так, ще в 2004 році на базі Сумського національного аграрного університету було створено творчий колектив, який розробив «Методичні рекомендації по організації та веденню бухгалтерського обліку в сільськогосподарських підприємствах України» в яких визначено основні складові облікової політики та методологічні засади ведення фінансового обліку аграрних підприємств [14].

Господарські процеси аграрних підприємств регулюються та контролюються державою через регулювання бухгалтерського обліку вищевказаними керівними органами. Основний принцип при цьому повинен бути: облік для підприємства, а не підприємство для обліку.

Законом України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні» (далі Закон) [2] встановлено мету, принципи, порядок державного регулювання, правила організації та ведення бухгалтерського обліку на підприємствах України.

Згідно вимог даного Закону, бухгалтерський облік на підприємстві ведеться безперервно з дня реєстрації підприємства до його ліквідації [2]. При цьому, згідно листа Міністерства фінансів України, основним регламентаційним документом з організації облікової роботи на підприємствах, в організаціях і установах є Наказ або Положення «Про організацію обліку та облікову політику» (далі Наказ), які розробляються головним бухгалтером та затверджуються керівником підприємства [12].

Таким чином, даним Наказом держава передає ініціативу й повноваження з організації обліку на підприємствах керівникам та головним бухгалтерам

цих підприємств. Але зазначимо, що в усіх документах з регулювання обліку йдеться виключно про бухгалтерський фінансовий облік. Поза межами державного регулювання обліковими процесами залишається такі важливі складові облікової роботи як оперативно-технічний, виробничий, стратегічний облік, які формують підсистему управлінського обліку підприємства. Нижче ми повернемося до цієї проблеми та запропонуємо своє бачення шляхів її розв'язання для аграрних підприємств.

Що стосується Наказу про облікову політику, який є основним регламентаційним документом з організації обліку внутрішньогосподарського призначення, то більшість вчених, і ми підтримуємо їх думку, вважають, що цей документ за структурою має складатися з чотирьох розділів:

- 1) Загальні положення з організації обліку;
- 2) Методологія обліку і оцінки активів та пасивів підприємства;
- 3) Організація роботи бухгалтерської служби;
- 4) Технологія бухгалтерського обліку.

Кожен з розділів Наказу формується головним бухгалтером на підставі чинних нормативних документів, що регламентують ті чи інші питання організації, методології та техніки обліку.

У Розділі 1 «Загальні положення з організації обліку» Наказу у відповідності до вимог Закону «Про бухгалтерський облік і фінансову звітність» [2] визначаються: обов'язки та відповідальність керівника та головного бухгалтера з організації бухгалтерського обліку на підприємстві; посадові особи підприємства, яким надається право розпорядження фінансово-майновими ресурсами господарства та підпису відповідних первинних документів (ми рекомендуємо вказувати не лише прізвище, ім'я та по батькові працівника, а відповідну посаду); матеріально відповідальні та підзвітні особи.

Формування Розділу 2 «Методологія обліку і оцінки активів та пасивів підприємства» здійснюється на основі вимог Положень (стандартів) бухгалтерського обліку П(С)БО та Методичних рекомендацій з обліку витрат та виходу продукції, робіт та послуг, що розроблені окремими міністерствами та відомствами з урахуванням галузевих особливостей.

Якщо зважати на порядок формування облікової політики на аграрних підприємствах різної форми власності та підпорядкованості, то варто зазначити, що основні особливості організації та ведення обліку знаходять своє відображення саме у даному розділі Наказу. Адже при його формуванні підприємства, що працюють на госпрозрахункових засадах керуються нормативними документами, що розроблені Міністерством аграрної політики України.

Розділ 3 «Організація роботи бухгалтерської служби» формується головним бухгалтером на основі таких нормативних документів як «Міжгалузеві норми розрахунку чисельності працівників бухгалтерської служби», «Довідник професій та кваліфікаційних вимог», Положення про головного бухгалтера, Положення про бухгалтерію та Посадові інструкції бухгалтерів.

У Розділі 4 «Технологія бухгалтерського обліку» визначаються форма обліку, робочий план рахунків, перелік первинних документів та графік документообороту, порядок проведення інвентаризації та порядок зберігання документів.

При цьому важливо означити загальні інституційні підходи до накопичення та використання бухгалтерської інформації, що використовується як для складання фінансової звітності, так і для прийняття управлінських рішень та визначають місце бухгалтерії, як окремого інституту в системі інформаційних потоків аграрних підприємств (рис. 2).

Рис. 2. Інституалізація бухгалтерського обліку в системі інформаційних потоків аграрного підприємства

Стосовно бухгалтерського фінансового обліку, варто зазначити, що технологія його ведення чітко інституціолізована нормативними документами. Так, незважаючи на те, що форма ведення бухгалтерського обліку згідно вимог Закону про бухгалтерський облік обирається суб'єктом господарювання самостійно, для аграрних підприємств у 2009 р. розроблено «Методичні рекомендації щодо застосування регістрів журнально-ордерної форми обліку для сільськогосподарських підприємств», які затверджено Наказом Міністерством аграрної політики України [4]. Це дозволило адаптувати регістри синтетичного обліку аграрних підприємств до типових форм журналів-ордерів, які були введені в дію ще у 2001 р. на основі Методичних рекомендацій затверджених Міністерством фінансів України [7].

Формування показників синтетичного обліку у різноманітних регістрах здійснюється згідно установлених та затверджених на державному рівні Планів рахунків, згідно яких кожне підприємство чи установа складає свій Робочий план рахунків. При цьому підприємства використовують План рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов'язань і господарських операцій підприємств і організацій, що затверджений наказом Міністерства фінансів України [9].

Розроблений підприємством Робочий план рахунків повинен відповідати таким вимогам:

- бути гнучким; відповідати національним принципам і стандартам обліку;
- повністю задовольняти потреби внутрішніх та зовнішніх користувачів;
- забезпечувати повноту та аналітичність облікових даних;

- бути зручним у користуванні;

- сприяти здійсненню контролю за фінансовою, інвестиційною та операційною діяльністю підприємства шляхом створення дієвої системи контролю.

Відповідно до статті 9 п. 1 Закону про бухгалтерський облік підставою для бухгалтерського обліку господарських операцій є уніфіковані типові форми первинних документів, які фіксують факти здійснення господарських операцій [2], які розробляються та затверджуються Державним комітетом статистики України або спеціальні форми, що розробляються окремими міністерствами та відомствами. Крім зазначеного Закону, порядок виготовлення, складання та використання бланків первинних документів регулюється наступними нормативними документами:

- Наказ Міністерства статистики України “Про затвердження типових форм первинного обліку” [6];

- Перелік типових документів, що створюються в діяльності органів державної влади та місцевого самоврядування, інших установ, організацій і підприємств, із зазначенням термінів зберігання документів [8];

- Положенням про документальне забезпечення записів у бухгалтерському обліку [11].

Розробка механізму управління документообігом є необхідною складовою організації бухгалтерського обліку, що забезпечує: стабільність роботи бухгалтерської служби; чіткість руху та оперативність обробки документів; своєчасність прийняття управлінських рішень [13, с.45] та матеріалізується шляхом формування графіку документообігу, який має відповідати певним принципам [1]. При цьому ми вважаємо, що організація документообігу має здійснюватися за наступними принципами: своєчасності - документи повинні бути складені під час здійснення господарської операції, а якщо це неможливо – безпосередньо після її закінчення; оперативності - час проходження документа від місця складання до бухгалтерії повинен бути мінімальний; мінімізації трудомісткості - визначаючи терміни виконання окремих операцій (реєстрація господарських операцій, приймання документів, обробка інформації, підготовка і передача документів в архів), слід враховувати трудомісткість кожної з них; ефективності – інформативність документу та його якість мають відповідати його призначенню та задовольняти потреби користувачів; раціональності – шлях проходження документа від моменту його створення до моменту передачі до архіву має бути найкоротшим; економічності – витрати на ведення первинного обліку та обробки документів мають бути достатніми для забезпечення якісного обліку.

Заключним етапом організації документообігу на підприємствах є формування справ бухгалтерської служби для організації поточного та довготривалого зберігання в поточних та постійних архівах.

Зберігання первинних документів та облікових регістрів, що пройшли обробку і були підставою для складання звітності, а також бухгалтерських звітів і балансів, оформлення і передачу їх до архіву забезпечує головний бухгалтер підприємства. Терміни зберігання документів в архівах визначаються спеціальним розпорядчим документом Головного архівного управління при

КМУ «Переліком типових документів, які створюються в результаті діяльності держкомітетів, міністерств, відомств та інших установ, організацій, підприємств із зазначенням строку зберігання» [8].

Висновки. Незважаючи на досить повне інституційне забезпечення організації фінансового обліку, порядок формування облікових інституцій в самому підприємстві залишається недостатньо дослідженим. Так, наразі все ще не сформовано однозначне розуміння сутності управлінського обліку, його змісту та структури.

Ми вважаємо, що управлінський облік, залежно від поставлених перед ним завдань, доцільно розглядати як підсистему інтегрованої системи бухгалтерського обліку до складу якої входять щонайменше три складові: оперативно-технічний облік, поточний управлінський облік та стратегічний управлінський облік. При цьому кожний елемент даної підсистеми має свої інституційні характеристики: об'єкт і суб'єкт, правила і процедури, стимули і санкції, стримувачі та противаги [10], які вимагають більш детального дослідження.

На теперішній час основні положення з організації фінансового обліку на аграрних підприємствах у необхідній мірі врегульовані законодавчо-нормативними документами. Проте, на тлі наявності значної кількості регуляторних актів з питань організації бухгалтерського обліку наразі практично відсутні достатньо нормативно розроблені вимоги та механізми щодо організації управлінського обліку в аграрних підприємствах, що вимагає подальших наукових досліджень, зокрема з питань порушеної теми.

Література:

1. Житний П. Принципи формування облікової політики : [Текст] // Бухгалтерський облік і аудит / П.Житний. – 2005. – № 4. – С. 25 – 28.
2. Закон України “Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні” від 16.07.1999 р. № 996-XIV (зі змінами та доповненнями): [Електронний ресурс] : Режим доступу: // www.expertsoft.com.ua.
3. Бухгалтерський облік у сільському господарстві України: Підручник для сільськогосподарських вузів / Плаксієнко В.Я., Пісьмаченко Л.М., Рябий Є.І., Крушельницька Т.А., Павлова Г.Є., 2-ге вид. допов. і перероб. – Дніпропетровськ: ВФК “Оксамит-Тест”, 2009. – 506 с.
4. Методичні рекомендації щодо застосування регістрів журнально-ордерної форми обліку для сільськогосподарських підприємств, затв. Наказом Міністерством аграрної політики України від 4 червня 2009 року N 390 : [Електронний ресурс] : Режим доступу: <http://pro-u4ot.info/index.php?section=browse&CatID=98&ArtID=876>
5. Міжгалузеві нормативні чисельності працівників бухгалтерського обліку, затв. Наказом Міністерства праці та соціальної політики України від 6 вересня 2003 р. № 269 : [Електронний ресурс] : Режим доступу: // www.expertsoft.com.ua.
6. Наказ Міністерства статистики України від 29.12.1995 р. № 352 “Про затвердження типових форм первинного обліку”: [Електронний ресурс] : Режим доступу: // www.expertsoft.com.ua.
7. Наказ Міністерства фінансів України від 29.12.2000 р. № 356 “Про затвердження методичних рекомендацій щодо застосування реєстрів бухгалтерського обліку”: [Електронний ресурс] : Режим доступу: // www.expertsoft.com.ua.
8. Перелік типових документів, що створюються в діяльності органів державної влади та місцевого самоврядування, інших установ, організацій і підприємств, із зазначенням

термінів зберігання документів, затверджений Головним архівним управлінням при КМУ від 20 липня 1991 р. № 41: [Електронний ресурс] : Режим доступу: // www.expertsoft.com.ua.

9. План рахунку бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов'язань і господарських операцій підприємств і організацій, затверджений наказом Міністерства фінансів України від 30.11.1999 р. № 291: [Електронний ресурс] : Режим доступу: // www.expertsoft.com.ua.

10. Норт Д. Інституції, інституційна зміна та функціонування економіки / Д.Норт / пер. з англ. І.Дзюб. – К.: Основи, 2000. – 198 с.

11. Положення про документальне забезпечення записів у бухгалтерському обліку, затверджене наказом Міністерства фінансів України від 24.05.1995 р. № 88: [Електронний ресурс] : Режим доступу: // www.expertsoft.com.ua.

12. Про облікову політику, лист Міністерства фінансів України від 21 грудня 2005 р. № 31- 34000-10-5 /27793 : [Електронний ресурс] : Режим доступу: // www.expertsoft.com.ua.

13. Пушкар М.С. Облікова політика і звітність : навч.посіб. / М.С. Пушкар. – Тернопіль, 2003. – 141 с.

14. Методичні рекомендації по організації та веденню бухгалтерського обліку в сільськогосподарських підприємствах України / за ред. Ю.Я.Лузана, М.Г.Михайлова, В.М.Жука//Облік і фінанси АПК. – 2005. – № 2. – С.106-188.

15. Пісьмаченко Л.М. Державне регулювання організація обліку суб'єктів господарювання в Україні: сучасний стан та напрями удосконалення / Л.М.Пісьмаченко // Збірник наукових праць ДонДУУ: «Економічне самоврядування як основа соціально-економічного розвитку»: Серія «Економіка». Т. X. – вип. 137. – Донецьк: ДонДУУ, 2009. – С.125-136.

УДК 338.432:338.32.053.4

АНАЛІЗ ФАКТОРІВ ВПЛИВУ НА ЕФЕКТИВНІСТЬ РЕАЛІЗАЦІЇ КОНКУРЕНТНИХ СТРАТЕГІЙ АГРАРНИХ ПІДПРИЄМСТВ

Зоря С.П., аспірант

Полтавська державна аграрна академія

Проведено аналіз факторів впливу на ефективність реалізації конкурентних стратегій аграрних підприємств з метою виявлення основних організаційно-економічних резервів підвищення економічної ефективності функціонування товаровиробників сільськогосподарської продукції та забезпечення їх конкурентоспроможності в довгостроковій перспективі.

It is conducted the analysis of factors of influence on efficiency of realization of competition strategies of agrarian enterprises with the purpose of exposure of basic organizationally economic backlogs of increase of economic efficiency of functioning of commodity producers of agricultural produce and providing of their competitiveness in a long-term prospect.

Постановка проблеми. В умовах ринкової системи господарювання досить актуальною є потреба у формуванні та реалізації конкурентних стратегій аграрних підприємств, що повинні забезпечувати підвищення ефективності їх функціонування та конкурентоспроможності. Це можливо досягти за рахунок оптимального використання системи чинників, та ефективного стратегічного управління, покликаного забезпечити ефективність функціонування підприємств не лише сьогодні, а й на перспективу. Відомим є той факт, що ефекти-